

report for 2014., however, the worst is the situation with the political component (women's participation in decision-making) – 83th place with a value that is almost approaching zero, that is, continuous gender inequality.

Keywords: *international non-governmental organizations, gender equality principle, Ukraine, the global gender gap.*

УДК 323.1:316.647.5(474.3)

О. В. Кокорєв

ТОЛЕРАНТНІСТЬ VS ІНТОЛЕРАНТНІСТЬ: КЕЙС ЛАТВІЇ ЯК УВИРАЗНЕННЯ ЦІННІСНОЇ ТА ІНСТИТУЦІЙНОЇ АМБІВАЛЕНТНОСТІ

У статті досліджено відповідність Латвії інституційній та ціннісній стратегії ЄС щодо утвердження принципу толерантності. Досліджено основні прояви інтолерантності в соціально-політичному житті Латвії як «молодої» демократії. Наголошено на нормативно-правових прогалинах, особливостях політико-правової культури населення та інших чинниках, які зумовлюють прояви інтолерантності в Латвії. Проаналізовано інституційні реформи, спрямовані на зміцнення цінності толерантності та запобігання деструктивним інтолерантним практикам.

Ключові слова: *толерантність, інтолерантність, Латвія, ЄС.*

DOI 10.34079/2226-2830-2020-10-27-126-134

Толерантність є важливим принципом функціонування ЄС. Утвердження поваги, сприйняття та належного розуміння різноманіття культур навколишнього світу, форм самовиявлення та способів прояву людської індивідуальності розуміється важливою передумовою як для функціонування об'єднаної Європи, так і для розвитку окремих держав-учасниць ЄС.

Більшість держав ЄС сьогодні більшою чи меншою мірою стоять перед викликом наростання інтолерантності: утиски за етнічним походженням і кольором шкіри, сексуальною орієнтацією, віросповіданням, віком, статтю та ін. З приходом до влади у багатьох державах в останнє десятиліття радикальних, популістських політичних акторів зросла важливість запобігання та протидія висхідній динаміці антисемітизму, ісламофобії, ксенофобії, насильницькому екстремізму, мові ненависті, сегрегації, расизму, мігрантофобії, гомофобії тощо. Праворадикальні актори, неорасисти, релігійні фундаменталісти, сексуальні шовіністи, ксенофоби, етноцентристи та інші деструктивні групи проявляють відкриту агресію щодо принципу толерантності.

Прояви інтолерантності характерні й для «молодих» демократій Балтії, зокрема Латвії. Відтак у статті поставлено мету проаналізувати на прикладі кейсу цієї країни прояви інтолерантності на інституційному та ціннісному рівнях. Актуальність та практична корисність вивчення цього питання є значимою у контексті євроінтеграційного курсу України. Для вітчизняної політичної науки цінним є вивчення досвіду країн останніх

розширень ЄС в частині прогнозування процесів, які можуть увиразнитися в Україні у випадку набуття членства в ЄС.

Попри доволі значну увагу наукової спільноти до ліберально-демократичного поступу Латвії, відповідність цієї країни на інституційному та ціннісному рівні принципу толерантності не вивчалася вітчизняною політичною наукою. Джерельною базою для підготовки нашого дослідження виступили звіти інституцій ЄС, законодавчі акти Латвійської Республіки, результати опитувань громадської думки щодо широкого кола питань, пов'язаних із усеможливими дискримінаціями, дослідження латвійських політологів, аналітичні розвідки, підготовлені акторами латвійського громадянського суспільства. Відзначимо наукову розвідку А. Каменської, яка дослідила злочини, скоєні в Латвії на ґрунті ненависті, а також проаналізувала кейси застосування мови ненависті. Латвійські дослідниці Р. Рунгле та С. Сенкане, опираючись на аксіологічний підхід, пропонують авторське розуміння ціннісної парадигми латвійського суспільства та місце толерантності в ній. Зауважимо: тема толерантності/інтолерантності в Латвії у політологічному дискурсі лише започатковується і не має належного увиразнення в джерельній базі.

У Стратегії сталого розвитку Республіки Латвія на період до 2030 р. («Latvija2030») толерантність визначена одним зі стратегічних принципів розвитку держави. Водночас у трактуванні змістового наповнення толерантності вказано на доволі вузький перелік сфер зменшення соціального відчуження та дискримінації: «нерівність доходів, вікова та гендерна дискримінація на ринку праці, етнічні упередження та мовні інституційні перешкоди» [14, с. 8].

Однією з найгостріших для Латвії в площині інтолерантності та дискримінації залишається проблема громадянства, яка має історичне коріння. Друга світова війна та радянська окупація значно змінили етнічний склад населення країни; напередодні проголошення незалежності частка латишів становила лише 52 % населення. Така ситуація потенційно могла становити загрозу збереженню країною свого суверенітету. У випадку надання громадянства усім, хто проживав на момент проголошення незалежності, існувала висока ймовірність, що Латвія опинилася б у зоні впливу Російської Федерації. Відтак після відновлення незалежності політика щодо інституту громадянства базувалася на доктрині безперервності держави. У 1994 р. латвійський парламент законодавчо унормував порядок набуття громадянства через натуралізацію. Водночас європейські інституції заохочували лібералізацію політики громадянства.

Відтак у Латвії (як і в інших пострадянських державах Балтії) було інституціалізовано статус негромадянина, який за бажання змінюється шляхом натуралізації (складання іспиту на знання мови, історії тощо). Такий статус не дає особі електоральних прав, права на державну службу, праці на адвокатських, фармацевтичних посадах тощо. Латвійські негромадяни, на відміну від естонських, не можуть голосувати на місцевих виборах. Станом на 1995 р. налічувалося близько 700 тис. негромадян (28 % населення). У 1995–2019 рр. близько 150 тис. осіб отримали громадянство Латвії шляхом натуралізації. Зокрема статус негромадянина у 2011 р. мали 14,1 % населення, у 2017 – 11,4 %, 2019 – 10,7 %¹. Якщо для ілюстрації провести паралель з Естонією, то в Латвії нині відсоток негромадян в структурі населення вдвічі вищий.

¹ За даними Управління у справах громадянства та міграції Латвійської Республіки, станом на 01.07.2019 р. в Латвії зареєстровано 220 491 осіб-негромадян.

Інституції ЄС неодноразово критикували Латвію за те, що серед її населення є діти-негромадяни. Попри те, що їх кількість незначна (2016 р. – 47 дітей, 2017 – 51, 2018 – 33), однак будь-яка кількість таких випадків є неприйнятною. У 2017 р. президент Латвії Р. Вейоніс ініціював автоматичне надання громадянства Латвії дітям, народженим від батьків-негромадян, але тоді така новація не отримала політичної підтримки. 17.10.2019 р. Сейм Латвійської Республіки все ж прийняв історичне рішення: усі народжені з 01.01.2020 р. на території Латвії автоматично мають право на громадянство цієї держави, для чого достатньо звернення одного з батьків. Відтак завдяки змінам щодо громадянства новонароджених кількість негромадян поступово зменшуватиметься, а більшість латвійських негромадян становлять особи пенсійного та передпенсійного віку.

Безумовною проблемою Латвії є те, що більшість негромадян сприймають свій статус як дискримінацію, а складання іспитів на знання державної мови та гімну – як приниження. Гостроту в проблему негромадян постійно вносить той факт, Латвія має протяжний (270 км) кордон з Російською Федерацією та чисельну меншину етнічних росіян. Кількість безкоштовних курсів латвійської мови для національних меншин, мігрантів, а також негромадян, які бажають отримати громадянство, не можна уважати достатньою. Загалом питання про негромадян залишається проблемою латвійської демократії, хоча кроки до його розв'язання робляться.

Однією з найгостріших у Латвії є інтолерантність за сексуальною орієнтацією. Одностатеві відносини є легалізовані (з 1992 р.); представники сексуальних меншин мають право служити в війську. Однак одностатеві пари не можуть укласти шлюб, усиновити дитину, зареєструвати одностатеве цивільне партнерство як альтернативу шлюбу (так, як в Естонії). У Конституції Латвійської Республіки фактично закріплено заборону одностатевих шлюбів: ст. 110 визначає сім'ю, як союз чоловіка та жінки. Представники ЛГБТІ-спільноти в Латвії незмінно стикаються з додатковими юридичними та соціальними проблемами, які не є викликами для гетеросексуалів. Значний відсоток жителів Латвії з позицій соціального консерватизму мають забобони щодо нетрадиційної сексуальної орієнтації. Особливо настрої проти ЛГБТІ-спільноти зростали у період до 2008 р. завдяки ініціативам різних релігійних (різних конфесій) і радикальних політичних акторів.

Найгостріше інтолерантність щодо сексуальних меншин проявляється в ході публічних заходів. У 2005 р. під час першого в історії Латвії Riga Pride проявлена публічна гомофобія щодо учасників, а сама акція була зірвана. Тоді натовп закидав учасників затхлими яйцями та пляшками; відтак вони втекли у будівлю церкви задля своєї безпеки [1]. Примітно, що проти проведення акції відкрито виступили навіть політики найвищого рівня, наприклад, тодішній прем'єр-міністр А. Калватіс. Останніми роками у ході проведення таких заходів у поведінці спостерігачів демонструється вже менше гомофобії, хоча противники прайдів ЛГБТІ-спільноти незмінно через гучномовці озвучують протестні гасла, демонструють зневагу до її учасників, а колони учасників доводиться супроводжувати великій кількості правоохоронців. Також опитування громадської думки латвійців засвідчують, що більшість із них не підтримують проведення у Латвії таких заходів. Відзначимо, що замість того, щоб вітати події, які покликані продемонструвати відкритість і толерантність Латвії, лідери цієї країни дистанціюються від заходів ЛГБТІ-спільноти.

Е. Рінкевич (E. Rinkēvič) став першим латиським високопосадовцем (міністр закордонних справ), який у 2014 р. озвучив у твітері свою нетрадиційну сексуальну орієнтацію [7]. Політик заявив про це з наміром боротися за легалізацію у Латвії якщо не

одностатевих шлюбів, то принаймні одностатєвого цивільного партнерства. 30.01.2015 р. депутат латвійського Сейму В. Споліш (V. Spolīš) законодавчо ініціював прийняття норми про цивільне партнерство, яке давало б парам, котрі спільно проживають, такі ж права, як і шлюб. Однак вже на першому етапі (парламентський комітет з юридичних питань) законопроект було відхилено. Втім цією ініціативою в латвійській спільноті було започатковано дискусію на цю чутливу для країни тему [8]. У травні 2015 р. щодо легалізації цивільного партнерства на порталі manabalss.lv було запущено онлайн-петицію, яку підписали 4,7 тис. осіб. У 2018 р. латвійський омбудсман закликав парламент до розгляду питання про цивільне партнерство. У 2019 р. такий проект був розглянутий парламентом, однак не підтриманий. Таке питання солідаризувало в протесті більшість і владних, і опозиційних парламентських партій. Цивільне партнерство фактично підтримують лише ліберальні коаліційні сили в парламенті – партія «Єдність» (Vienotība) й альянс «Розвиток / За!» (Attīstībai / Par!).

Толерантність латвійців до ЛГБТІ-спільноти зростає, однак повільно. Наприклад, опитування Євробарометра 2006 р. показало, що лише 12 % опитаних латвійців підтримують одностатєві шлюби і 8 % – усиновлення одностатєвими парами (середні показники по ЄС – 44 % та 32 % відповідно) [4]. У 2015 р. за результатами опитування Євробарометра [12] підтримка одностатєвих шлюбів зросла до 19 % (середній показник по ЄС – 61 %); це незначне зростання, адже в Латвії підтримка за десятиліття зросла лише на 7% опитаних, в той час, як в середньому по ЄС за той же час – на 17 %. Лише 42 % латвійців у ході опитування 2015 р. вказали, що геї та лесбійки мають мати такі ж права, як і гетеросексуали; 23 % опитаних латвійців не вбачають нічого поганого в одностатєвих відносинах (середній показник по ЄС відповідно 71 % та 67 %). Бачимо, що у порівнянні зі середніми показниками по ЄС Латвія на момент проведення цього опитування демонструвала ще значну інтолерантність до ЛГБТІ-спільноти.

За результатами дослідження [13] Євробарометра 2019 р. щодо проблем дискримінації встановлено низький рівень толерування латвійцями одностатєвих відносин: лише 25 %² опитаних погодилися, що такі взаємини є нормальними; натомість 68 % вказали на їх неприйнятність. Однак на запитання про те, чи повинні представники ЛГБТІ-спільноти мати рівні з гетеросексуалами права, латвійські респонденти виявили значно більше терпимості: 49 % погодилися з рівністю у правах, 43 % – заперечили. Якщо в Латвії одностатєві стосунки означили як прийнятні 24 % респондентів, неприйнятні – 70 % (решта – не визначилися), то в Литві відповідно 35 % і 59 %, в Естонії – 49 % і 44 % респондентів. Відтак, рівень інтолерантності до ЛГБТІ-спільноти в Латвії є найвищий у групі країн Балтії.

Лише 13 % опитаних латвійців вказали, що почуватимуться абсолютно комфортно в ситуації споглядання знаків симпатії гей-пари; 7 % вказали на відносну комфортність; 75 % – відчували б дискомфорт. Це найгірші показники серед країн Балтії; в межах ЄС інтолерантніші оцінки зафіксовані тільки в респондентів з Болгарії. Водночас зауважимо, що щодо лесбійських пар у латвійців толерантність дещо вища: 20 % відчували б себе комфортно, 12 % – відносно комфортно, 62 % – дискомфортно. Натомість, коли мова про публічні вияви симпатії гетеросексуальною парою, 68 % латвійців почувуються уповні комфортно, 12 % – помірно комфортно, 14 % – дискомфортно. Особливо інтолерантним в

² Для порівняння: нормальними одностатєві відносини вважають у Швеції 95 %, Нідерландах – 92 %, Данії – 90 % респондентів. Водночас у Болгарії – лише 20 % (найгірший показник по ЄС) за результатами 2019 року.

Латвії є ставлення до трансгендерів та інтерсексуалів [13]. Припускаємо, що причиною такої високої інтолерантності є недостатні інформаційні кампанії з підвищення толерантності до сексуальних меншин серед різних соціально-демографічних груп.

Отже, у Латвії декриміналізовані одностатеві відносини, наявне антидискримінаційне законодавство у сфері зайнятості, дозволена відкрита служба у війську представникам сексуальних меншин тощо. Водночас заборонені одностатеві шлюби та цивільне одностатеве партнерство, відсутнє антидискримінаційне законодавство у сфері надання послуг, відсутнє унормування проблем мови ненависті та непрямой дискримінації, усиновлення парами (усиновителем може бути лише один з партнерів) тощо. Латвія доволі повільно рухається від цінностей виживання до цінностей самовираження; власне низька толерантність до ЛГБТІ-спільноти засвідчує це [11, с. 95].

Особливо чутливими в частині толерантності/інтолерантності в Латвії залишаються питання, пов'язані з історичною спадщиною країни, особливо – періодом Другої світової війни. Найперше мова про щорічні марші (16 березня) в Ризі, які проводяться на вшанування (недержавна ініціатива) членів місцевого легіону Waffen-SS. Станом на початок 2020 р. в різних країнах світу проживало близько 400 легіонерів, частина з них – на території Латвії. В латвійській спільноті немає єдності щодо ставлення до легіонерів та політики держави щодо них. На це питання звертала увагу [2, с. 7, 24-25] Європейська комісія проти расизму та нетерпимості (ECRI). Європейські інституції з розумінням підходять до того, що частина громадськості Латвії розглядає діяльність легіону не як солідаризацію з нацизмом, а як боротьбу з радянським режимом за відновлення суверенітету країни, однак ECRI ще у 2012 р. озвучила занепокоєння будь-якими спробами виправдати бойові дії легіону Waffen-SS, оскільки це загрожує розпалюванням ксенофобії, антисемітизму та нетерпимості. Відтак ECRI рекомендувала латвійській владі протидіяти спробам вшанування пам'яті осіб, які воювали в Waffen-SS та якимось чином взаємодіяли з нацистами.

Попри згадану вище рекомендацію 2012 р. у Латвії продовжують традицію пам'ятних заходів, присвячених неофіційному Дню пам'яті латвійських легіонерів, які воювали в Другій світовій війні. Такі заходи завше супроводжуються більшими чи меншими інцидентами, що потребувало посилення заходів з підтримки правопорядку. Наприклад, у 16.03.2015 р. для охорони учасників ходи було залучено бл. 2100 працівників поліції, зведено барикади для захисту учасників і т. д. У 2019 р. у ході брали участь близько тисячі осіб [9]. У 2020 р. щорічний ході перешкодила пандемія COVID-19.

ООН, Європейський парламент, єврейські організації та інші інституції неодноразово озвучували занепокоєння щодо заходів на зразок Дня пам'яті латвійських легіонерів. Водночас латвійські історики стверджують, що місцевий легіон, як військове формування, не мав відношення до Голокосту чи військових злочинів, а 80–85 % тих латвійців, які служили в дивізії СС, були призовниками в армію і мали сильні антинімецькі настрої.

З подіями Другої світової війни пов'язані й інші проблеми, які виникають у Латвії в площині толерантності. Наприклад, ізраїльський уряд озвучив протест (жовтень 2014 р.) проти постановки мюзиклу «Cukurs, Herbert Cukurs» [5]. Мова про вшанування пам'яті Г. Цукурса – латвійського військового, який у роки Другої світової війни певний час входив до «команди Арайса», що була залучена до винищення латвійських євреїв у рамках Голокосту. Водночас як авіатор і письменник у Латвії Г. Цукурс сприймається як національний герой. Власне мюзикл «Cukurs, Herbert Cukurs» був підготовлений приватною компанією і хоч був розкритикований владою Латвії, однак не заборонений.

Історично в Латвії упередження та дискримінація існували найперше щодо єврейської та ромської меншини. Антисемітизм залишається проблемою й нині; найчастіше він проявляється на рівні мови ненависті в Інтернеті. Щодо ромів, то їх соціальна маргіналізація залишається дуже високою. Латвійські роми зазнають утисків найчастіше у сферах зайнятості та освіти, а також мають порівняно мало можливостей щодо житлових прав та охорони здоров'я.

В останні роки в Латвії під впливом європейських інституцій зростає увага держави до різноманітних проявів мови ненависті. Спостерігаються позитивні, однак недостатні, зрушення щодо запобігання та протидії злочинам, скоєним на ґрунті ненависті, з використанням мови ненависті. Зміни відбулися переважно в законодавстві внаслідок міжнародних зобов'язань Латвії. На недоліки в питанні мови ненависті у Латвії неодноразово звертала увагу згадана вище європейська інституція ECRI.

У 2014 р. до Кримінального кодексу Латвійської Республіки внесені поправки, які передбачили кримінальну відповідальність за розпалювання соціальної ворожнечі за ознакою статі, віку, втрати працездатності тощо. Расистський мотив був доповнений національним, етнічним, релігійним. Тобто, було розширено коло уразливих до мови ненависті груп. Попри те, що перелік уразливих груп не є вичерпним, парламент не включив сексуальну орієнтацію до числа захищених ознак. І це попри високий рівень гомофобії в Латвії. Дедалі більшу проблему нині становить розпалювання мови ненависті в Інтернеті.

Водночас публічної інформації про злочини на ґрунті ненависті, зафіксовані у Латвії, є недостатньо. Офіційні дані про такі злочини є обмежені; кількість відкритих кримінальних проваджень щодо правопорушень, скоєних саме на ґрунті мови ненависті, залишається невеликою. Статистика органів влади про кількість правопорушень, скоєних з мотивів расової ненависті, ксенофобії та гомофобії, дуже відрізняється від неофіційної статистики, яку формують латвійські правозахисні НУО (Латвійський центр прав людини, «Мозаїка» та ін.) [6, с. 6]. Саме неофіційна статистика свідчить про зростання кількості таких правопорушень. Також відзначимо, що поширеною в Латвії тенденцією є небажання жертв злочинів, скоєних на ґрунті ненависті, заявляти про них правоохоронним органам.

У Латвії практично відсутні спеціальні програми підтримки жертв злочинів, скоєних на ґрунті ненависті. Лише у 2015 р. вперше латвійський уряд почав надавати державне фінансування соціальних послуг реабілітації жертвам злочинів усіх видів. Фінансова підтримка урядом Латвії та муніципалітетами різних проектів громадянського суспільства щодо зміцнення толерантності та протидії правопорушенням на ґрунті ненависті останніми роками зросла, проте вона залишається невеликою. Це заважає НУО планувати довгострокові та стійкі проекти.

В частині запобігання та протидії різноманітним проявам інтолерантності першочергове значення для Латвії мають заходи в частині підвищення політико-правової культури як населення, так і фахівців, завданням яких є запобігання та протидія інтолерантності. Наявною є інформація про проведення Державним поліцейним коледжем для працівників судових і правоохоронних органів Латвії навчального курсу щодо проявів мови ненависті та належного реагування на такі правопорушення. Однак латвійські дослідники такі заходи називають нерегулярними, несистемними [6, с. 6], а наше вивчення матеріалів, розміщених на сайті цього навчального закладу (<http://www.policijas.koledza.gov.lv>), не дозволило знайти інформацію про зміст і практичну реалізацію таких заходів.

В останні роки (після початку європейської міграційної кризи) особливо уразливими до ксенофобії та відчуження є біженці з-поза меж Європи, мусульмани [10, с. 2], тобто мова про мігрантофобію та ісламофобію. В оцінці ставлення до біженців у Латвії не в останню чергу показовим є факт, що більшість біженців, розміщених за квотами ЄС, невдовзі вирішують покинути цю країну, переміщаючись до Німеччини та ін. країн Західної та Північної Європи. Расистські та ксенофобські настрої щодо біженців є поширені як серед латвійців, так і серед найчисельніших меншин Латвії.

Коли у 2015 р. почалася міграційна криза, Латвія погодилася прийняти 250 біженців (квота ЄС була встановлена у кількості 550 осіб). Фактично було прийнято 374 особи. Латвія була однією з тих держав, які активно підтримали у 2017 р. ініціативу польського прем'єр-міністра Д. Туска про скасування практики ЄС визначати країнам-учасникам квоти на прийняття біженців. Натомість Латвія підтримала Угоду між ЄС та Туреччиною щодо прийняття останньою біженців (реадмісію) в обмін на фінансову допомогу від країн-учасниць ЄС. Відтак до 2023 р. Латвія має виплатити Туреччині 1,8 млн євро.

Отже, забезпечення толерантності для Латвії наразі є викликом. Протидія інтолерантності залишається важливою складовою ще уповні незавершеної постсоціалістичної демократизації цієї країни. Проблемними в частині просування принципу толерантності та запобігання проявам інтолерантності в Латвії, на нашу думку, є такі аспекти:

- збереження високого відсотка негромадян в структурі населення Латвії. Водночас нещодавні законодавчі новації щодо автоматичного надання громадянства усім новонародженим сприятимуть зменшенню частки негромадян;

- найвищий у групі країн Балтії рівень інтолерантності до сексуальних меншин; виражена інтолерантність щодо трансгендерів та інтерсексуалів;

- законодавство Латвії ще не уповні відповідає Загальній політичній рекомендації Європейської комісії проти расизму та нетерпимості № 7 [3] в частині боротьби з расизмом та расовою дискримінацією;

- в органах правопорядку відсутні спеціальні служби, які б надавали допомогу жертвам мови ненависті;

- зі сторони високопосадовців, громадських активістів бракує промоції контрмовлення в відповідь на расистську, гомо-/трансфобну мову ненависті. Відтак ті, хто вдаються до мови ненависті, не відчувають громадського осуду та нарощують свою деструктивну присутність у Латвії;

- зберігається маргіналізація ромської громади, особливо в частині зайнятості, надання державних медичних та освітніх послуг;

- наявні прояви антисемітизму, особливо в Інтернет-дискурсі;

- попри невелику кількість біженців, прийнятих в останні роки Латвією, високим є рівень нетерпимості до шукачів притулку. При цьому громадська думка часто формується завдяки деструктивній публічній риториці латвійських політиків;

- проблемою Латвії є висока толерантність до насильства загалом – у сім'ї, школі, щодо певних соціальних груп тощо. Зберігається висока толерантність до різних деструктивних протиправних практик, наприклад, долученість до тіньової економіки, купівля контрабандних товарів тощо.

На нашу думку, причини згаданих проблем Латвії не в останню чергу лежать у площині політико-правової культури латвійців, у якій ще доволі сильно присутня

нетерпимість до різноманітності та не є стійкими неоліберально-демократичні цінності, на просування яких і є орієнтований ЄС.

Потребує подальшого вивчення питання про вплив інтолерантних практик у Латвії на загальну стійкість ЄС, перспективу його функціонування. Також важливим напрямком досліджень виступає аналіз з позицій компаративістики спільних і відмінних характеристик у площині толерантності/інтолерантності в усіх трьох пострадянських державах Балтії.

Список використаної літератури

1. Birnbaum M. Gay rights in Eastern Europe: A new battleground for Russia and the West [Electronic resource] / M. Birnbaum // The Washington Post. – 2015. – 25 Jul. – Mode of access : https://www.washingtonpost.com/world/europe/gay-rights-in-eastern-europe-a-new-battleground-for-russia-and-the-west/2015/07/24/8ad04d4e-2ff2-11e5-a879-213078d03dd3_story.html
2. ECRI Report on Latvia (fourth monitoring cycle) [Electronic resource]. – Mode of access : <https://rm.coe.int/fourth-report-on-latvia/16808bhttps://rm.coe.int/fourth-report-on-latvia/16808b58b658b6>
3. ECRI General Policy Recommendation N 7 revised [Electronic resource] // Council of Europe. – Mode of access : <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no.7>
4. Eurobarometer 66. Public opinion in the European Union [Electronic resource]. – Mode of access : https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/eb/eb66/eb66_highlights_en.pdf
5. Israel slams Latvian musical celebrating Nazi's life [Electronic resource] // The Times of Israel. – 2014. – 24 October. – Mode of access : <https://www.timesofisrael.com/israel-slams-latvian-musical-celebrating-nazis-life/>
6. Kamenska A. Lifecycle of a hate crime. Country report for Latvia [Electronic resource] / A. Kamenska // Latvian Centre for Human Rights. – 2017. – Mode of access : http://cilvektiesibas.org.lv/media/attachments/01/03/2018/ENG_brosura_internetam.pdf
7. Latvia's foreign minister comes out as gay [Electronic resource] // The Guardian. – 2014. – 7 Nov. – Mode of access : <https://www.theguardian.com/world/2014/nov/07/latvia-foreign-minister-edgars-rinkevics-comes-out-gay>
8. Miķelsone M. Debates: Par un pret partnerattiecību reģistrāciju Latvijā. [Electronic resource] / M. Miķelsone // IR. – 2015. – 2 marts. – Mode of access : <https://ir.lv/2015/3/2/par-un-pret-partnerattiecibu-registraciju-latvija/>
9. Pugliese D. Canada condemns annual Latvian parade that honours Nazi SS unit [Electronic resource] / D. Pugliese // The National Post. – 2019. – 20 Mar. – Mode of access : <https://nationalpost.com/news/canada/canada-condemns-annual-latvian-parade-that-honours-nazi-ss-unit>
10. Responding to racism in Latvia [Electronic resource]. – Riga : European network against racism, 2019. – Mode of access : http://cms.horus.be/files/99935/MediaArchive/pdf/latvia_en.pdf
11. Rungule R. Values of Latvians Across Socio-Demographic Groups / R. Rungule, S. Senkāne // Pluralism Anxiety. Acting Socially / S. Kruk (Ed.), in Latvia. – Rīga : Stradiņš University, 2018. – S. 91-104.
12. Special Eurobarometer 437. Discrimination in the EU in 2015. Report [Electronic resource]. – Mode of access : https://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S2077_83_4_437_ENG

13. Special Eurobarometer 493. Report on Discrimination in the European Union [Electronic resource]. – Mode of access : https://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S2251_91_4_493_ENG

14. Sustainable Development Strategy of Latvia until 2030 [Electronic resource]. – Riga : Saeima of the Republic of Latvia, 2010. – 107 p. – Mode of access : https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/LIAS_2030_en_1.pdf

Стаття надійшла до редакції 15.02.2020 р.

O. Kokoriev

TOLERANCE VS INTOLERANCE: LATVIA'S CASE AS AN EXPRESSION OF VALUE AND INSTITUTIONAL AMBIVALENCE

The article examines Latvia's compliance with the EU's institutional and value strategy for promoting the principle of tolerance. The main manifestations of intolerance in the social and political life of Latvia as a "young" democracy are investigated. The legal gaps, the peculiarities of the political and legal culture of the population and other factors that cause intolerance in Latvia, despite this country's 2004 membership in the EU, have been emphasized. Institutional reforms aimed at strengthening the value of tolerance and preventing destructive intolerant practices are analysed.

Providing tolerance for Latvia is called a challenge for this country. It was stressed that countering intolerance remains an important component of the country's still unfinished post-socialist democratization. Attention is paid to maintaining a high percentage of non-citizens in the population structure of Latvia. It is emphasized that in Latvia there is the highest level of sexual minority intolerance in the Baltic countries group, especially the expressed intolerance towards transgender and intersex people. It is noted that the legislation of Latvia is not yet fully consistent with the European Commission's General Policy Recommendation against Racism and Intolerance No. 7 in the fight against racism and racial discrimination. Attention is drawn to the lack of special services in law enforcement agencies to assist victims of hate speech. It has been stated that there is a lack of promotion of counter-speech in response to racist, homo- / transphobic hate speech on the part of high-ranking officials and public activists. This contributes to the fact that those who resort to hate speech do not feel public condemnation and increase their destructive presence in Latvia. Attention was drawn to the problem of preserving the marginalization of Roma, especially in the area of employment, provision of public health and education services. The article states that there are manifestations of anti-Semitism in Latvia, especially in Internet discourse. It is noted that despite the small number of refugees received in recent years by Latvia, there is a high level of intolerance of asylum seekers. At the same time, public opinion is often formed precisely because of the destructive public rhetoric of Latvian politicians. The general problem of Latvia is the high tolerance for violence in general – at home, at school, against certain social groups, etc. It is indicated that in this country there is a high tolerance for various destructive unlawful practices, such as involvement in the shadow economy, the purchase of smuggled goods, and so on. The author of the article argues that the reasons for the mentioned problems of Latvia are not least in the plane of the political and legal culture of the Latvians, in which the intolerance to diversity and the neoliberal-democratic values, on which the EU is oriented, are still quite strong.

Keywords: *tolerance, intolerance, Latvia, EU.*